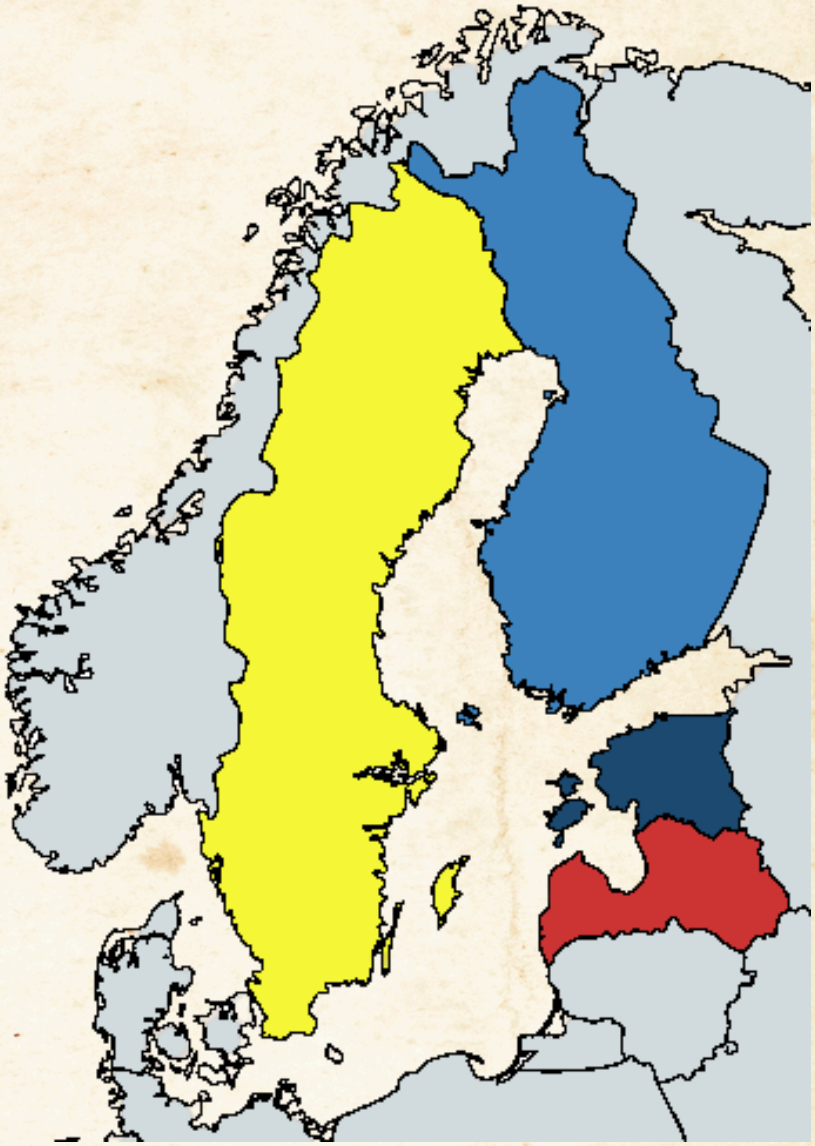

Tell me culture

Põhja- ja Baltimaade kultuurilood

SISSEJUHATUS

Põhja- ja Baltimaade kultuuriloo võti

Oled sa reisija? Või oled mööduja? Või paiga entusiast? Aga võib-olla hoopis seikluste otsija? Peatu selle lugude kogumiku juures ja süvene põnevatesse legendidesse, mis võivad anda sulle vihjeid järgmiste reiside jaoks kas Rootsi, Soome, Eestisse või Lätti.

Milliseid piirkondi avastad?

Viikingite ja põtrade maa – **Rootsi** – tutvustab Skane piirkonda, täpsemalt on vaatluse all **Bromölla ja Sölvesborg**.

Soome avab siin rohkemat kui tuntud Muumimaa – avasta **Helsingi ja Tampere** ümbruste rikkalikku maailma

Nautides vaikust ja spaakeskusi **Eestis**, ära unusta rännata **Pärnu** ümbruse vee jälgedel

Kas sa kahtled selles, et oleks hea mõte rännata **Põhja-Lätimaal**? Loodus, aktiivne puhkus, toit, kohalikud õllepruulid veenavad sind tagasi pöörduma **Valmiera piirkonda**!

Loe järgnevaid lugusid ja vaata interaktiivset vihjemängu „Goose Chase“ (Hanejaht) meie tegevusraamatust!

Sisukord

Rootsi lk 4

Mina šokolaadistuudio
Linnuvaatluskraana
Ifö tehaste tööstusajalugu
Bromölla
Ifö keskuse kunstihall Bromöllas
Sölvesborgi sild
Sölvesborgi lossi varemed
Mõisa ajalugu
Viby toonekurekeskus

Soome lk 14

Pälkäne kiriku varemed ja Luopioineni küla
Sarvikallio ja Vanhankylä mõis
Louhisaari mõisa ajalugu
Serlachiuse muuseumid
Lammassaari saare ajalugu

Eesti lk 20

Raeküla rannaniit ja Pärnu jõgi – Raeküla liivarand
Sindi – nelja tammi ja kärestiku lugu
Vana Pärnu – Siimu sild
Pärnu sõudeklubi
Sindi-Lodja kiviaja asula Paikusel

Läti lk 26

Valmiera mõis
Kokmuiža mõis
Dikli
Mazsalaca
Strenci

Allikad lk 32

Kokkuvõte lk 36

Projekti partnerid lk 37

Rootsi

Mina šokolaadistuudio

Fjälkinges asuva Mina šokolaadistuudio külastamine on lausa kohustuslik kõigile šokolaadisõpradele, kellel meeldib avastada uusi isuäratavaid kakao nautimise viise.
Kui briti kirjanik Roald Dahl oleks kirjutanud järje oma lasteraamatule "Charlie ja šokolaadivabrik", oleks see võinud saada pealkirja „Mina ja šokolaadistuudio“ – sest maja, kus šokolaadikuninganna Amina elab, on nii armsalt muinasjutulik nii seest kui väljast. See lõhnab šokolaadi, kakao, kuklite, pralineede, koduste küpsetiste ja vahvlite järele ning on koduselt õdus.
Riiulitelt, laudadelt ja lettidelt saad sa osta kõike, mida vaid oskad ette kujutada, mis on loodud šokolaadist – pralineesid, šokolaadikrõpse, „hommikueine šokolaadi“, näkileiba kakaoga. Isegi tumedast šokolaadist tehtud sinepit.
Kui jood kohapeal kohvi, on valikus šokolaadijoogid kas pehmema või tugevama maitse ja magususega, kohv ja tee erinevate šokolaadisegudega, värskelt küpsetatud vahvlid, kodune jäätis, mahlased kuklid ja mitmesuguste šokolaadimaitsetega koogid.
Üleüldse on Mina külastamine muinasjutt, kui välja arvata õudus, mis mõnikord juhtub Roaldi lugudes.
Selle külastamine on kohustuslik igaühele, kes lapsemeelselt on vaimustunud šokolaadist.

Mis koht on Mina šokolaadistuudio?

Mina šokolaadistuudio on eraettevõte, mille tegevuste hulka kuulub šokolaadikursuste korraldamine, hooajalise kohviku pidamine, oma territooriumil festivalide korraldamine, köögi rentimine teistele toiduainete ettevõtetele ja pralineede tootmine. Šokolaadivabrik alustas tegevust 2007. aastal.

Linnuvaatluskraana

Kristianstadi veeriik on linnuvaatluseks ideaalne koht. Talvel võib sageli näha merikotkaid Helge jõe ümbruse ja igal kevadel peatuvad tuhanded sookured Pulkeni külastuskeskuse lähedal. Kristianstadi veeriigis on suur hulk linnuvaatlustorne. Võtke kindlasti kaasa binokkel või laenutage see Naturumi veeriigi külastuskeskusest.
Märtsi lõpus ja aprilli alguses peatuvad tuhanded sookured veeriigis olles teel pesitsuspaikadesse kaugemal põhjas. Pulkeni vabaõhumuuseumis võib väga kergesti sattuda nägema nende kevadist tantsu, kui nad puhkavad pärast lendu üle Läänemere. Siin märgalal võib veeta terve öö, kui talunikel on alanud külviaeg. Pulken on Helge jõe ääres asuv looduskaitseala, mis asub Ida-Skanes Yngsjöst lääne pool. Sookured kogunevad siia märtsis-aprillis õhtuti ööbima. Perioodiliselt toidetakse neid Pulkeni põllul. Sel ajal võite siin sookurgi näha nii päeval kui öösel. See on veeriigi üks kohti, mida külastada ja seal on ka linnuvaatlustorn ning vabaõhumuuseum.

Kevad

Suur hulk sookurgi saabub kevadel märtsi lõpus, aprilli alguses. See aeg on muutuv sõltuvalt ilmast ja tuule suunast. Mõned linnud, kes paarituvad selles piirkonnas, saabuvad juba varakult veebruaris. Sookurgede päeval, s.o 25. märtsil on nad tavaliselt juba kohal. Kui lindude saabumine langeb kokku kevadkülvi ajaga, siis toidetakse neid Pulkeni vabaõhumuuseumi põllul. Siis nad peatuvad äsja küntud põldudest eemal ja see vaatepilt on hõlpsasti nähtav neile, kes seda nautida soovivad.

Sügis

Sügise alguses lendavad sookured lõunasse. Neid inimesi, kes tulevad veeriiki puhkama, on nüüd vähem kui kevadel. Matkamine sügisel ei põhjusta põllumajandusele sel aastaajal nii suurt kahju kui kevadel. Seetõttu ei toideta linde sügisel. Siiski on sügisel siin peatuvate lindude arv viimastel aastatel suurenenud. Põhiliselt söövad nad koristatud põldudel viljajääke, kuid kahjustusi on nad tekitanud äsja küntud viljapõldudele ja veel üles võtmata kartulipõldudele.

Ifö tehase tööstuslik ajalugu

Siinse piirkonna geoloogia on andnud juba pronksiajast võimaluse toota savist keraamikat ja kaevandada lubjakivi nii põllumajanduse kui tööstuse tarbeks. 19. sajandi lõpul saadeti Rootsi ülikoolidest geolooge kaardistama maardlaid ja siis selgus, et Skanes on suured varud savi ja lubjakivi, mida saab kasutada tööstuslikus tootmises. Selliseid varusid leiti muude paikade seas ka Ifö saarel ja sellega algas Bromöllas tööstuse ajastu. Ifö tehaste tööstuslik ajalugu on jagatav mitmesse ajajärku alates 1887. aastast kuni tänapäevani ning see on dokumenteeritud Iföverkeni tööstusmuuseumis ja selle kodulehel.

Ifö tehase tööstusmuuseum

Ifö tehaste tööstusmuuseum avati 1996. aastal ja see peegeldab ajalugu, mis algas veski rajamisega 1887. aastal, ulatudes kuni tänaseni tegutseva ettevõtteni. Muuseum tutvustab kasutusel olnud töömeetodeid ja tooteid, mida on valmistatud läbi aegade. Muuseumi lähedal asub keraamikatöökoda, kus kunstnikud töötavad koostöös muuseumiga, elustades osaliselt ajaloolisi tootmisprotsesse. Osa muuseumist on kasutuses näitusealana, kus eksponeeritakse kaasaegset kunsti.

Ivö Klacki vabaõhumuuseum

Ivö Klack pakub kogemusi nii noortele kui eakatele. Siin saab nautida metsa rahu, järve sinist sära või vaadet Klackeni tipust. Ifö Klackil on ka põnev tööstuslik ajalugu, mis seotud lubjakivi ja kaoliinsavi kaevandamisega 20. sajandil. Karjääris on näha mereelukate fossiile, mis on välja tulnud kaevandamise käigus. Et süvendada teie kogemusi Ifö Klacki looduskaitsealal, on seal nüüd vabaõhumuuseum. Liikudes mööda looduskaitseala radu, on võimalik osa saada karjääri ajaloost, õppida tundma taimi ja loomade elu ja kulgeda ajaloos tagasi renditalunike aega.

Bromölla

Kaks suurt sisalikku Scanisaurust (s.o Skane sisalik) lamavad Bromölla väljakul juba 50 aastat. (Need on maailma suurimad keraamilised purskkaevud-sisalikud. – Tlk.) Kunagi ammustel aegadel elasid luigekaelaga sisalikud Bromölla aladel. See teadmine on pärit skulptor Gunnar Nylundilt, kes tegutses Bromöllas luues kunstiteost raekojas. Temalt tuli idee luua väljakule kivikeraamikas kunstiteos – kaks luigekaelaga sisalikku.

Fossiilijaht Kirde-Skanes

80 miljonit aastat tagasi, kui veel elasid dinosaurused, ujusid meres elavad hiigelsuured roomajad suures ookeanis kohas, kus praegu on Bromölla. Seetõttu võib leida nende ja teiste meres elanud loomade skelette maapinnas, millel me praegu liigume. Võib olla raske leida nende loomade fossiile, kes elasid miljoneid aastaid tagasi, aga mitte Bromöllas. Siin on Rootsi kõige tihedam dinosauruste ala ja siin leiate ainsa välijaama, mis on loodud giidituuri jaoks.

Kas teie arvates on põnevate dinosauruste, roomajate ja fossiilide Bromölla õige koht, mida külastada!? Siin te saate üheks päevaks muutuda fossiilide jahtijaks ja välja sõeluda oma fossiilid, mis on 80 miljonit aastat vanad. Välijaamas on ka asjatundlik fossiiligiid, mis aitab määratleda teie leidude liike.

Fossiilijahi tuur algab meredraakonite maja külastusega – näitusega, mis tutvustab Bromöllas leitud fossiilide koguseid osaliselt. Siin saab rohkem teada meres elutsevate roomajate kohta – need on meredraakonid, dinosaurused, haid ja paljud teised selgrootud, kes elasid ammusel ajal. Pärast sissejuhatust me liigume välijaama, kus algab fossiilijaht. Varustatud ämbri ja labidaga, hakkate te seejärel otsima oma fossiile ja giid aitab teil määratleda leitud fossiilide liike.

Kriidiajastu

Umbes 80 miljonit aastat tagasi oli meid ümbritsev ala kaetud kuuma ja madalaveelise merega, mis sarnanes väga saarestikule. Meie väike maailmaosa asetses tol ajal umbes sellel kohal, kus praegu asub Vahemeri. Sageli liikusid hiiglaslikud dinosaurused maa peal ja taevas oli kaetud tolle aja pterodaktüloste (s.o väikesed lihasööjad lendsisalikud) ja lindudega. Meri sumises elust. Kõige silmatorkavamad olid loomulikult suured merereptiilid – meredraakonid.

Selle aja säilikud ja säilmed, mis tunnistavad mereasukaid, on säilinud meie jalge all suurtes omavahel külgnevates aluskivimi ja lubjakivi sektsioonides, mida nimetatakse Kristianstadi jõgikonnaks.

Näitus

Näituse eksponaadid on kogutud Bromölla-Kristianstadi piirkonnast 25 aasta jooksul. Eesmärk on olnud koostada näitus, mis oleks rahvale meelelahutuslik, arusaadav ja huvitav.

Ifö keskuse kunstisaal Bromöllas

Ifö keskuse kunstisaal on kunstinäituste ruum, mis asub Lõuna-Rootsis Bromöllas. See on osa Ifö keskusest, kuhu kuuluvad ka kultuurikeskus, kauplused ja äripinnad. Kunstigaleriis eksponeeritakse rahvale kunstnike töid ning nende valik on väga laialdane, nagu näiteks maalid, skulptuurid, fotod, installatsioonid jm. Kunstigalerii eesmärk on tutvustada kunstnikke ja nende töid ning pakkuda ühiskonnale võimalust tutvuda kunstiga ja seda hinnata.
43 000 m2 suurusel territooriumil, kus asus keraamikatehas, on Ifö tehase tegevus täielikult lõpetatud ning piirkond antud kultuuri ja turismi kasutusse. Kollektiiv kasvab ja areneb ise, organiseerib kursusi, töötube ja giidituure. Tehase fassaadidele kerkib järk-järgult väligalerii rahvusvaheliselt tunnustatud tänavakunstnike töödega. Käsitöölistel ja professionaalsetel kunstnikel on võimalik kasutada ühiseid mitmesuguste erialade töötube. Seal on ka kaks kunstiresidentuuri programmi. Ifö keskus tegutseb selle nimel, et edendada ideid, ootamatuid kohtumisi, kogemusi ja konstruktiivset koostööd.

Ifö keskuse väligalerii koosneb hiigelsuurtest seinamaalingutest ja rahvusvaheliselt tunnustatud tänavakunstnike töödest, mis asuvad vanadel tehasehoonetel Bromölla keskuses. Väligalerii sai alguse aastal 2014 ja on sellest ajast alates saanud igal aastal täiendusi. Galeriisse kuulub ka Rootsi keraamikadisaineri Gunnar Nylundi loodud purskkaev Scanisaurus, mis on kaunistanud Ifö väljakut 1971. aastast.

Suuremal osal töödest on QR kood, mille kaudu saab rohkem infot tööde ja kunstnike ning teoste valmimise protsessi kohta.

Sölvesborgi sild

Arhitektuuri meistriteos lahel

Nagu sädelev lint ulatub üle vee Sölvesborgi jalakäijate ja jalgratturite sild linna ajaloolisest keskusest Ljungavikeni kaasaegsesse elurajooni. Muljetavaldava pikkusega – 765 meetrit – on see mitte ainult Euroopa üks pikemaid sildu, vaid ka maamärk, mis tõmbab ligi külalisi lähedalt ja kaugelt.

Silla avamisest alates, mis toimus 2013. aastal, on see kujunenud millekski enamaks kui ainult ühendustee. Innovatiivne disain ja valgustus, mis pälvis 2014. aastal Rootsi valgustuse konkursil 2. koha, on viinud selle maailma kõige huvitavamate sildade hulka. Kui hämarus saabub, siis muutub silla valgustus kunstiteoseks, mis peegeldub vees. Seda motiivi on jäädvustatud arvututes Instagrammi piltides, mis on levinud üle kogu maailma.

Sölvesborgi sild postmarkidel

17. märtsil 2016. aastal andis PostNord välja margivihiku viie Rootsi silla margiga. Üks neist oli Sölvesborgi silla mark, mille kujundas Bertil Skov Jörgensen ja graveeris Lars Sjööblom. PostNord on kirjutanud sildade valiku kohta: „Viis silda, mis on valitud markidele, esindavad erinevaid aegu, ehituste tehnoloogiaid ja arhitektuuri disaini. Sildade konstruktsioonid on alati olnud seotud suurte väljakutsetega. Enne kui raud, teras ja betoon hakkasid materjalidena domineerima, ehitati sildu kivist ja puidust. Minevikus olid projekteerijad sunnitud kasutama suures koguses materjali, et kindlustada silla tugevust, kuid tänapäeva arvutiprogrammidega on see töö muutunud täpsemaks ja paindlikumaks.“

Jäätiselaev sadamas

Silda ümbritsevad alad on arenenud populaarseks puhkepiirkonnaks ning kohalike ja külaliste kohtumispaigaks. Kutsuval puidust tekil sillapea juures saab istuda, kohvitermos kaasas, ning nautida vaadet veele ja rikkalikule linnustikule. Neile, kes ihkavad midagi eriti maitsvat, on kohapeal jäätiselaev. Sealt saab osta kohalikke delikatesse nagu näiteks heeringavõileivad, mida serveeritakse koos värskendava jäätisega.

Sölvesborgi lossi varemed

Loss, mille varemed on alles, oli kunagi Sölvesborgi uhkus, mille ajalugu ulatub 13. sajandisse. See oli Ida-Taani keskaegsete losside seas suurim ja kõige tähtsam.

Tänapäeval on lossi varemed ja selle kaunis park jalutuskäiku ning vaatamist väärt. Vana loss oli ülekaalukalt suurim ja kõige tähtsam Ida-Taani keskaegsetest lossidest, see avas võimalused kaubanduse laialdaseks arenguks. 1332. aastal kaotas Taani oma Scania valdused Rootsile. Taani valitseja Valdemar Atterdag ühendas veel kord oma riigi valdused keskvõimu alla ja 1360. aastal sai Sölvesborg uuesti osaks Taani impeeriumist.

Sölvesborgi lossi ehitus algas 13. sajandil, kuid selle hiilgeaeg saabus alles 1360ndatel. 1452. aastal süütas Rootsi kuningas Karl Knutsson lossi. Aastatel 1525-1526 oli loss Taani mereväe juhi Sören Norby puhkepeatuse kohaks tema piraadiretkedel. 1564. aastaks oli loss oma sõjalise tähtsuse minetanud. 17. sajandil muutus lossi südamik karjääriks ja 1750ndate aastate paiku oli kõik varemetes.

Nüüdsel ajal on arheoloogid leidnud siin varemetest loomaluid ja viljateri, mis on võimaldanud neil kaardistada seda, mida inimesed sõid ja milliseid loomi siin peeti.

Mõisa ajalugu

Keskajast tänapäeva

Trolle Ljungby maadel asuvad varad on läbi aegade hoidnud farmi olulise ja õitsvana. Farm on sajandite jooksul muutunud mitte ainult omandi muutumise kaudu, vaid ka ehitiste ja rahvuste muutuste läbi. Loss praegusel kujul ei ole alati olnud selline, kuid alati on see olnud siin toimunud tegevuste keskpaik. Läbi aegade arenenud tegevused on loonud aluse, millele loss toetub. Aja jooksul on loss olnud paljude müütide ja rahvajuttude tegevuspaik. Loe rohkem lossi ajaloo kohta siit.

1900 kuni tänapäevani

Tänapäeval on Trolle Ljungby jätkuvalt Wachtmeisteri perekonna eraomanduses ning rahvale suletud. Siiski, igal aastal igal kolmapäeval ja laupäeval 1. juunist 31. augustini eksponeeritakse lossi aknal kuulsaid sarvi ja vilesid. Samadel aegadel on külastajatel võimalus siseneda lossi aedadesse.

Delikatessliha pood

Poes leiate valiku mõisa liha- jt tooteid, nagu näiteks faasani, sinikaelpardi, hane, metssea, metskitse, punahirve ja mägilamba liha lõike. Neile lisaks on siin ka vorstitooteid grillimiseks, õllevorste ja salaamit ning hooajaliselt korvidesse pakituna grillimiseks valmis kuumsuitsu sealiha.

Kogu kaup, mis on valminud Trolle Ljyngby mõisas, on käideldud hoolikalt. Meie tapamajas on kõik tooted läbinud kohapeal kõik tootmisprotsessid käitlemisest-töötlemisest pakkimiseni. Vorstitooted, nagu näiteks kuum- ja külmsuitsuvorstid, on edasi töödeldud kohalike ettevõtjate poolt. Kauplus on ka töötajaskonna kogunemise koht ning see tugevdab ettevõtte ühtsust ja kultuuri.

Viby toonekurekeskus

Viby toonekurekeskuses oli palju aastaid tagasi ühe Scania toonekureprojekti aretusaedik. Aedikus üles kasvanud toonekurgedel lastakse elada vabalt farmihoonetes ja katusel.
Toonekured hakkavad pesitsema aprilli alguses, ehitades pesa ja paaritudes. Sel ajal on sageli kuulda toonekurgedele omaseid nokaplaksatusi, mis kajavad üle kogu farmi. Tibud kooruvad mais umbes peale 30 päeva kestnud haudumist. Pärast ligi 10 nädalat arenemist on Marabu-toonekured valmis lendama.
Scania toonekure projekt algas 1989. aastal ja selle peamine eesmärk on taastada toonekured osaks Rootsi linnuriigist. Tänapäeval on kasutuses mõlemad variandid, nii aedikus kui ka vabalt elavate lindude kasvatamine. Siin Vibys on toonekured alates 1993. aastast. Mõnikord saabuvad siia teiste projektide toonekured ja paaril korral on siia sattunud ka n-ö metsikud, rõngastamata toonekured.
Marabu-toonekured, kes on sündinud vabana elanud lindudest, saavad elada vabana. Plaani kohaselt peaks pojad siia tagasi tulema siis, kui nad on täiskasvanuks saanud, ja sel viisil taastatakse vabalt elavate toonekurgede populatsioon.

Meie toonekure lugu

Toonekurekeskus on Kristianstadi veekuningriigi külastusjaam ning sellisena osa toonekure projektist. Tänapäeval pole seal enam toonekurgede aedikut, kuid on vabalt lendavaid toonekurgi, kes samas ka pesitsevad.
Igal aastal ootame me innukalt oma sulissõpru, kui nad saabuvad meie maadele toituma. Me oleme uhked selle üle, et oleme osa nende elupaigast ja töötame usinalt selle nimel, et neil oleks siin turvaline ja mugav pesa ehitada.
Me oleme rõõmsad selle üle, et nad on meie naabriteks ja et me saame kaasa aidata nende ellujäämisele ja heaolule.

Soome

Pälkäne kiriku varemed ja Luopioineni küla

Pälkäne kiriku, mis on tuntud ka Püha Mikaeli kirikuna, keskaegsed hallist kivist varemed asuvad Onkkaala külas Pälkänes. Teadaolevalt projekteeriti ja ehitati kirik aastatel 1495-1505. Reformatsiooni ajal 16. sajandil kogu kiriku interjöör renoveeriti. Pühakute kujud kõrvaldati, kirikusse paigutati kantsel, pingid ja rõdud. Väliskujult jäi kirik suures osas muutmata. Kostianvirta lahingu ajal, mis toimus Suure Põhjasõja aastatel, hävis kirik peaaegu täielikult. 1740ndateks aastateks oli kiriku vundament, mis seisis liivasel pinnasel, hakanud vajuma, põhjustades pragusid seintes. Pärast Pälkäne uue kiriku valmimist 1890. aastal vana kirik hüljati. 1890. aasta tormis kukkus katus sisse. Vaatamata kiriku laastatud seisundile peeti seal teenistusi alates 1920ndatest aastatest. Püha Lauruse ja Püha Olavi puuskultuurid, mis kunagi asusid kirikus, viidi rahvusmuuseumisse. 1949. aastal avati kirikuaias raamatutrükkal Daniel Medelplanile mälestusmärk.

Kirik ja selle ümbrus oli Pälkäne lahingu tegevuspaik. Seda sündmust, mis leidis aset 17. oktoobril 1713, tuntakse ka Kostianvirta lahingu nimega. Selles lahingus, kus Vene väge juhtis admiral Fjodor Apraksin, oli nende vastaseks Soome sõjavägi Rootsi kindrali Carl Gustaf Armfeldti juhtimisel. Ehkki venelased olid võidukad, suutis kindral Armfeldt oma väed rahumeelselt tagasi tõmmata.

Luopioineni külas, mis asub Pälkäne regioonis, leiate Luopioineni kohaliku ajaloo muuseumi. Küla viljaait, mida kasutati laenuvilja laona, ehitati ümber muuseumiks 1950ndatel. Kunagine hämar laohoone renoveeriti kenaks kolmekorruseliseks muuseumiks. Muuseumi kogud ulatuvad rauaajast 1970ndateni, kusjuures enamik eksponaate pärinevad 19. sajandist ja 20. sajandi algusest. Vanimate esemete seas on kivikirves, mis on valmistatud ajavahemikus 19.-17. sajand enne Kristust. Mitmekesised väljapanekud hõlmavad kõike alates ajaloolistest meditsiinilistest tööriistadest nagu näiteks žgutid igapäevaste tarbeasjadeni nagu hambaorgid.

Sarvikallio ja Vanhankyla mõis

Sarvikallio Tuusula järve läänekaldal on olnu populaarne vaateplatvorm juba sajandeid. See on aasta ringi külastatav sihtkoht, kus saab pidada piknikku, nautides samal ajal vapustavaid vaateid järvele. Kalju tõuseb veepinnast 25 m kõrgemale, tuues nähtavale vastaskaldal asuvad vanad villad ja meenutades külastajatele piirkonna kultuurilugu. Kalju tipus on looduskaitseala, kus on ka lõkkeplats, puukuur ja ökotualett. Jalgrajad juhatavad niihästi kalju tippu kui ka järve kaldale ja lähim parkla (Sarvikalliontie 35) asub 600 m kaugusel otse kruusateed pidi minnes. Pikema seikluse korral lookleb 3,7 kilomeetrine Seitteli rada läbi metsade ja kultuurmaastike. Te võite jõuda Sarvikallio juurde isegi aerulaua või paadiga.

Sarvikallio oli Tuusula kunstirahva oluline väljasõitude sihtpunkt 1860ndatest 1940ndateni ning seal on maalitud paljud ajaloolised maalid. Soome kunsti kuldajastul maalisid seal Tuusula järve vaateid kunstnikud Venny Soldan-Brofeldt, Pekka Halonen ja Eero Järnefelt. Sarvikallio oli suviti ka kunstnike seltskonna piknikupaik. Lisaks maalikunstnikele kuulusid Tuusula järve sotsiaalsete kunstnike kogukonda helilooja Jean Sibelius abikaasaga ja kirjanik Juhani Aho. Nad elasid ja töötasid Tuusula järve lähedal, vahetasid mõtteid, tegid koostööd ja kogusid inspiratsiooni ümbritsevast loodusest.

Lähedal, umbes 7 km kaugusel Järvenpää keskuse suunas asub Vanhankylä poolsaarel Vanhankylä mõis oma õdusa kohvikuga, mis on jalgrattasõidul ideaalne paik kohvipeatuseks. Mõis pärineb 17. sajandist, kui Nils Stalhana omandas siinsed talud, et rajada mõisa. Stalhani perekond pidas Vanhankylä mõisat vahelduva eduga ligi 200 aastat. Hiljem sai Johan Henrik Aström, kes kunagi titena mõisast lahkus, selle omanikuks. Ta oli tegelikult mõisa omaniku bioloogiline järeltulija, sündinud omaniku suhtest naisega, kes hiljem sellest külast ära läks. Aström lõpetas peahoone ehituse 1852. aastal koos abikaasa Wilhelhmina Tallgreniga nende pulmadeks.

Hiljem juhtis mõisat nende tütar Anna Natalia. Tema õppis õendust ja ta teadis, kuidas ravimtaimi kasutada. Ta ravis nii loomi kui inimesi, ta rajas karskusseltsi ja esines seltsi ees.

Tänapäeval on mõisas kohvik, külgnevas hoones asub Pytingi käsitööpood. Vanhankylä neeme loodusrada algab mõisa juurest. Kohalik suveteater asub samuti lähedal.

Louhisaari mõisa ajalugu

Louhisaari mõisa ajalugu on tihedalt põimunud selle omanike, Mannerheimide ja Flemingite ajalooga. Pikka aega valitses mõisat Flemingite perekond, kes omandasid selle abielusidemete kaudu. Kõige kuulsamad Flemingid olid riiginõunik Herman Persson Fleming, kes kindralkubernerina teenis riiki 16. sajandil, ja tema lapselaps, riiginõunik, Stockholmi kindralkuberner ja admiral Clas Larsson Fleming.

Clas Larsson Flemingi poeg, admiral ja Soome kindralkuberner Herman Classon Fleming(1619-1673) ehitas kinnistule Louhisaari lossi aastal 1655. Mõisahoone esindab varast Rootsi barokkarhitektuuri, mida on Soomes vaid mõned ükskikud. Suure Põhjasõja ajal oli Louhisaari loss peaaegu mahajäetud, aga 18. sajandil taastasid Flemingid mõisahoone. 1795. aastal läks restaureeritud mõis Mannerheimi perekonna kätte.

Mannerheimide hulgas, kes seal elasid, olid krahv, kuberner ja entomoloog (ehk putukateadlane)-ärimees. Kõige kuulsam elanikest, Carl Gustaf Emil Mannerheim, hilisem president ja Soome marssal, sündis Louhisaaris 4. juunil 1867. a. Siin veetis ta õnneliku lapsepõlve koos kuue õe-vennaga.

Nagu Flemingid enne neid nii pidid ka Mannerheimid lõpuks mõisa müüma võlgade tõttu, mida põhjustas luksuslik eluviis. Mõis ja lähedal asuv Askaisteni kirik peegeldab Soome ajalugu Rootsi ajal suure võimuna. Samal ajal kui aadelkond nautis hiilgust, kannatas lihtrahvas nälja ja sõjaväekohustuse pärast. Tänapäeval viib pikk kaseallee, mis istutati Carl Gustaf Emil Mannerheimi vanaema Venda Sofia Mannerheimi ajal, mõisa eesaeda. Aia lõpus on ehitis, mis meenutab väikest antiikpaleed, mis esialgselt oli erarannas asuv Mannerheimi vanaisa supelmaja, hiljem muudeti see külalistemajaks.

Mõis sisaldab ebatavalisi ja ajaloolisi detaile. Biidermeieri ja uusrokokoo mööbel kuulus Mannerheimi perekonnale. Trepid on eriti vastupidavad ja muljetavaldavad. Hoone seinad on ehitud suurepäraste maalidega, peegeldades omanike armastust kunstide vastu. Suur saal oma suurepäraste laemaalingutega on oma aja üks kõige luksuslikumaid ballisaale Soomes.

Askaisteni kirik asetseb Louhisaari mõisa lähedal ning on ehitatud samuti Rootsi suurvõimu ajal 17. sajandil. Kellatorn kiriku kõrval on ehitatud 1779. aastal. Kiriku praegune välimus on pärit renoveerimise ajast 1653. aastal, selle tellis kindralkuberner Herman Fleming. Kiriku ajalugu on tihedalt seotud Louhisaari mõisa omanikega, sest algselt ehitati see mõisa kabeliks.

Serlachiuse muuseumid

Serlachiuse muuseumid Mänttäs (Mänttä-Vilppulas) juhatavad tagasi ettevõtliku vaimuga G.A.Serlachiuse juurde, kes 1868. aastal rajas Mänttäs esimese tselluloositehase ja aja jooksul ehitas üles metsatööstuse impeeriumi, kuhu kuulusid saeveski, paberi ja papi tootmine.

20. sajandi alguseks oli Gösta Serlachiuse (tema vennapoja) juhtimisel kasvanud ettevõte märkimisväärselt. Gösta oli ka kirglik kunsti patroon. 1933. aastal rajas ta Gösta Serlachiuse kaunite kunstide sihtasutuse, millest sai üks Soome tähtsamaid erakunstikogusid. Sihtasutuse mõisahoone, Joenniemi mõis (tuntud kui Serlachiuse mõis või Gösta kunstimuuseum) valmis 1935. aastal arhitekt Jarl Eklundi projekti järgi kui Gösta Serlachiuse eraresidents. 1945. aastal avati hoone esimesel korrusel muuseum ja 1984. aastaks oli kogu hoone kohandatud näituste jaoks. 2014. aastal lisati laienduseks auhinna võitnud puitpaviljon, mis suuresti avardas näitusepinda ja lisas ruumid restorani, festivalisaali, kaupluse ja restaureerimistööde tarbeks). Serlachiuse mõisat (Joenniemit) ümbritsev park Melasjärvi järve ääres on alates aastast 1930 kaunistatud skulptuuridega, mis on osaks kujundatud maastikust. Paljud kunstiteosed on Harry Kivijärvi kogust. Teine muuseumihoone on endise ASi G.A.Serlachius peakorter (Gustafi Muuseum), ehitatud 1934. a klassitsistlikus-funktsionalistlikus stiilis Mänttä keskuses arhitektide Valter ja Bertel Jungi projekti järgi. Muuseum avati hoones 2003. aastal.

Tänapäeval on Serlachiuse muuseumis umbes 10 000 kunstiteost. Need on meistriteosed Soome kuldajast, Euroopa vanadelt meistritelt, lisaks kaasaegne kunst ning kultuurilis-ajalooline kogu, mis dokumenteerib Serlachiuse perekonna ja ettevõtte ajalugu ning Mänttä pärandit.

Lammassaari saare ajalugu

Lammassaari on osa Viikki-Vanhankaupunkin lahe looduskaitsealast, olles Helsingile kuuluv saar--puhkeala. Saare linnustik ja taimestik on kaitse all. 1883. aastal loodud ühing Koitto (Koit) hooldab saart ning ühingule kuuluvad ka saarel asuvad hooned. 1905. a ehitatut Pohjolan Pirtti (Põhjala tare) üüritakse välja mitmesuguste ürituste korraldamiseks, 1904. a ehitatud Lepola on käesoleval ajal renoveerimisel. Üle saare on kõikjal väikeseid eraomanduses olevaid suvemajakesi. Piirkond on väga looduslähedane.

Ühingu Koitto rajas parlamendi liige dr Aksel August Granfelt. Ta kirjutas ajalehtedes, propageerides täielikku karskust. Karskusseltsi rajasid üliõpilased, kes tahtsid luua Helsingis rahvusliku liikumise nimetusega Mõõdukuse Sõbrad. Ajapikku muutus Koitto üha kasvava töölisliikumise osaks.

Lisaks karskust propageerivale tegevusele korraldas selts õpiringe, tegevusi naistele ja noortele, rajas raamatukogu ja spordiklubi ning suunas isegi poliitilise partei tegevust. Poliitikale lisaks väitlesidKoitto liikmed ka näiteks selle üle, kas on sobilik oma õhtutel ka mänge ja tantse lubada. Teatritrupp, mis loodi Lammassaaril, pani aluse hilisemale Helsingi linnateatrile. Jalgrajad ja laudteed ühendavad saart teiste lähedal asuvate saartega, suviti aga söövad siin vabana rohtu lambad – sõna „lammas“ saare nimes tähendab soome keeles lammast. Linnuhuvilised saavad siin vaadelda liigirikast linnustikku, kelle hulgas on ka merikotkas ja Ameerika viupart.

Lammassaari linnuvaatlustorni kõrvale linnurikka Vanhankaupunkin lahe äärde on ehitatud uus pildistamis- ja vaatlustorn. Laudteed pidi ligipääsetav, on seal istekohti ligi 40le ning torn on varustatud infoga kohalike linnuliikide kohta.

Eesti

Raeküla rannaniit

Kogu Raeküla rand on avar, meeldivate voolavate rohumaadega radadega. Seiklusrikas ja romantiline ühtaegu. Siinsed rannaroostikud on pesitsus- ja puhkepaigaks roostiku linnuliikidele – erinevatele põõsalindudele, habe-kotkastele ja roo-põõsalindudele. Tiikides võib kohata ka parte. Siin, nagu ka mujal roostiku kohal, võib näha putukaid püüdvaid suitsupääsukesi ja kodupääsukesi. Rannikul peatuvad sageli hõbekajakad, mustselg-kajakad, merikajakad ja harilikud kajakad. Punanokk-tiirud otsivad madalas vees toitu. Raeküla linnuvaatlustornis on võimalik niidul toituvaid ja pesitsevaid linde jälgida peamiselt kevadel ja suve esimesel poolel. Hea on kaasas kanda binokli või teleskoopi. Siin võib näha hallhaigruid, lääne-soo-loorkulli, merikotkaid, niidu-värdjaid, kollanokk-pütte ja mitmesuguseid punajalg-sulelisi. Tornist saab näha ka jõel peatuvaid linde ja loomi. Kõik Pärnu linnuvaatlustornid annavad hea ülevaate kevadel rannikul rändavatest lindudest. Linnuvaatlustornides on ka infotahvlid, mis tutvustavad enim kohatavaid linnuliike.

Pärnu jõgi - Raeküla liivarand

Liivarand on peamiselt ujumiskoht, seda on kogu aeg kasutatud. Nüüd pääseb sinna tunneli kaudu. Meeldiv koht – varju pakkuvad puud ja liivane päikeseline koht. Pärnu jõgi on üks Eesti suurimaid – järvest Roosna-Alliku Allikajärve suudmeni on see 144 km pikk ja alamjooksul Pärnu linnas kuni 300 m lai. Pärnu jõgi on ürgne veetee, kus on palju vanu asulaid (vanim Pulli külas, u. 11 000–10 000 aastat tagasi). Jõgi, mis nüüd elanike ja turistide rõõmuks teeb enne merre suubumist pika kulgemise paralleelselt lahe piiriga, voolas praeguse Raeküla all otse merre.

Sindi - nelja tammi lugu

Tehase asukoha valimisel oli kõige olulisem veepiisk tammi ehitamiseks. Esimene torn valmis 1834. aastal ja oli 2,2 m kõrge. Teine tamm valmis 1883. aastal ja varises kokku 1919. aastal jää liikumise ajal. Kolmas tamm valmis 1922. aastal ühe aastaga. 3,4 m kõrge ja 200 m pikk. 4 m valmis 1977. aastal. 4,3 m kõrgune ja 151 m pikkune tamm valmis peaaegu 3 aastaga. Sellele tammile ehitati ka 15 astmega ja 65 m pikkune kalatrepp, mis aga ei toiminud. Tamm lammutati 2018. aastal.

KÄRESTIKUD

Enne tehase rajamist oli Sindi asemel kärestik. 2019. aastal sai ring täis ja Sindis on taas kärestikud. 1990. aastatel kaotas tamm oma otsese funktsiooni ja kalavarud vähenesid. Nii algas Sindi tammi lammutamise saaga, milles on palju huvitatud osapooli nii tammi kaitsjate kui ka selle lammutajate poolel. Praegu kajastatakse kormoranide poolt kalavarude hävitamist sageli televisioonis. 2015. aasta veebruaris omandas tammi Eesti riik; 2018. aasta septembris alustati lammutustöödega ja 130-meetrine kärestik valmis 2020. aasta augustiks.

Vana-Pärnu - Siimu sild

Esimene sild üle Pärnu jõe ehitati 1803. aastal. Ujuvsilla (tuntud ka kui „nahksild“) ehitamist juhtisid kohalikud kaupmehed.
Paar aastakümmet hiljem ehitati üle Sauga jõe sarnane sild, tuntud ka kui nahksild, ja see sai lähedal asuva Siimu kõrtsi järgi nimeks Siimu sild. Enne jõesuudme süvendamist ületati jõge isegi hobuvankriga mõõna ajal ja talvel. Silla ehitamine üle Pärnu jõe tähistas otsetee algust Tallinna.

6. augustil 1937 avati uus raudbetoonist kaarsild. Sild ei kestnud aga kaua – 23. septembril 1944 lasti see koos Pärnu peasillaga õhku. Betoonsilla asemele ehitati puidust ujuvsild. Tänane kaarsild, mis sarnaneb algsele sildale, avati 1957. aasta lõpus.

Pärnu Sõudeklubi.

Sõudmisspordi areng sai alguse Pärnus 1884. aastal. Selleks ajaks oli Pärnu elav sadamalinn. Linna keskel asuv ja laiune Pärnu jõgi pakkus suurepäraseid võimalusi veespordi harrastamiseks. Nii kogunesid kohalikud sakslased 16. augustil 1884 ja asutasid koos Pärnu sõudjate ühingu, täisverelise saksa Pernauer Ruderi klubi. Klubil oli tõuse ja mõõnasid, suheldes peamiselt Riia sõudeklubiga kuni Esimese maailmasõjani (1914). Sõudeklubi taastas oma tegevuse 1919. aastal. Kahe maailmasõja vahelist perioodi iseloomustab mitmekesine areng. Pernauer Ruderi klubi lõpetas tegevuse 1940. aastal, kui Nõukogude valitsus likvideeris kõik klubid Eestis. Kolmas katse käivitada sõudeühing Pärnus tehti 1948. aasta sügisel. Kuna sõudmine oli õpilaste seas populaarseks saanud, köitis sõudmine paljusid andekaid noori, kellel oli hiljem oluline roll spordiala edasises arengus. 1952. aastal leiti spordiklubile uus asukoht Pärnu jõe paremal kaldal – tänapäevase Pärnu Sõudeklubi baasi kõrval.

Kiviaegne asula Sindi-Lodja Paikusel

Sindi Lodja (Reiu) asulapiirkond koosneb kolmest kiviaegsest asulast, mis asuvad teineteise lähedal Pärnu jõe vasakul kaldal Reiu jõe suudme lähedal. Paikuse lähedal on säilinud kahe asula, Sindi-Lodja I ja II, jäänused. Nende vanus on 7100–6600 eKr.

Nende asulate leidude hulgas on eriti ainulaadsed luudest ja sarvedest tööriistad. Sealt on leitud palju arheoloogilisi leide, nagu jahi- ja kalapüügiriistad, samuti kirved ja haamrid ning üks väike inimkuju. Sellest asulast pärinevad ka Eesti vanimad hülgeluude leiud.
Tööriistamaterjalina on kasutatud peamiselt kohalikke kivimeid, kuid Lõuna-Leedust on leitud ka tulekivi. Samuti on leitud merevaigust ripats. Need leiud viitavad Reiu asula ja Lõuna-Leedu inimrühmade tihedatele kontaktidele.
Varase perioodi asulate kohta arvatakse, et elanikud liikusid enamasti ühest kohast teise, samas kui Sindi-Lodja rahvas võis elada ühes kohas aastaringselt. Metsloomade luude leiud näitavad, et siinsed inimesed jahtisid hülgeid, põtru, rebaseid, valgejäneseid ja püüdsid turska.

Läti

Valmiera mõis

Valmiermuiža on nüüdsel ajal hästi tuntud oma õlletehasega, mis on tunnustatud läbi sajandite oluliseks osaks Valmiera ajaloost.
Nime Valmiermuiža võib leida ajaloolisest ajaskaalast alates 14. sajandist, mil seal oli muljetavaldav kõrts, mis kuulus Valmiera lossi juurde. Kliendid said osta õlut, mida oli pruulinud lossi valitseja.
Tegelikult asetses Valmiera mõis Valmiera lossi lähedal, kuid 1624. a viidi see kohta, kus nüüd asub Valmiermuiža õlletehas.
Moraavia (ehk Määrimaa ehk hernhuutlaste vennastekoguduste) kirik, mis loodi 15. sajandil praeguses Tšehhi vabariigis, pidas oma esimese siinse teenistuse 1729. aastal Valmieras, kuhu Elisabeth von Hallart, kes hiljem sai ajaloos tuntuks, oli kutsunud neid rajama koguduse liikmetele haridusasutust ja õpetajate seminari.
Aegade jooksul on mõisat korduvalt purustatud ja mitmel viisil kasutatud. 18. sajandil oli see peen jahiloss. Nüüd meenutavad vaid park ja tilluke torn ammuseid aegu.
1980ndatel soovis kohalik omavalitsus torni lammutada. Õnneks selleks luba ei antud hoone arhitektuuriväärtuse tõttu. Torn ei ole praegusel ajal rahvale avatud, ehkki selle laemaalingud annavad tunnitust möödunud aegadest.
Mõisa peahoone põles maha 1918. a Saksa okupatsiooni ajal. 20. sajandil asus siin kahel korral sõjavangide laager ja ka algkool. Hoone on veel korra põlenud ja jälle on ainult torn alles jäänud.
2006. aastal otsustas kohalik ettevõtja Aigars Rungis taastada Valmiermuižas õlletootmise traditsiooni. Esimene riik, kuhu siit õlut eksporditi, oli Eesti. Selles ajast saadik on Valmiermuiža õlletehas, mis on tõusnud tuhast edukaks, rajanud mitu õllesaatkonda Riias. 2025. a ühines see ettevõttega Cesu alus.

Kokmuiža mõis

Kokmuiža on tänapäeval hästituntud arhitektuuriline maamärk Valmiera piirkonnas. See sisaldab tohutul hulgal ajalugu, mis on loonud aluse Kokmuižale ja Valmierale.

Kokmuiža kohanime võib esimest korda leida 1582. aasta ajaloolistest dokumentidest. Algelt kuulus mõis Rootsi valitsusele, Suure Põhjasõja ajal 1702. aastal rüüstas ja põletas mõisa maha Vene sõjavägi.

Pärast sõda ehitati mõis üles kivirajatisena, mis hiljem jõudis oksjoni kaudu Schröderi perekonna omandusse. Theodor Schröder ehitas mõisa uueks uusbarokk stiilis ja rajas selle juurde Inglise stiilis pargi.

Mõisa maadel tegutsesid ka õllepruul ja viinavabrik. Õlut pruuliti seal alates 17. sajandist , kuid õlle tootmine tööstuslikult algas 19. sajandil. Mõisa õllekoda arenes Vidzeme provintsis maapiirkondade õllekodadest võimsaimaks, hiljem juba üle Venemaa kõige suuremaks. Tänapäeval on Valmiermuiža õlletööstus loonud ka Kokmuiža õlle sordi ja taastanud seeläbi vana õllepruuli õlle unikaalse maitse.

Nüüdisajal on Kokmuiža mõisahoones kool, kus tänapäevalgi käib õppetöö.

Pole saladus, et Kokmuiža mõisa 2. korrusel elab kummitus, kes võib hirmutada igaüht, kes sinna satub, eriti külmadel ja pimedatel õhtutundidel. Inimesed on kogenud seal seletamatuid elamusi, nagu näiteks ootamatud asjade paigalt nihkumised, seletamatud helid ja müstilised varjude ilmumised.

Siiski, vaatamata kõhedakstegevatele sündmustele, on Kokmuiža koht, kus on võimalik omandada haridust ja laiendada silmaringi, külastades Koceni algkooli, hobusetalli ja saalihoki klubi.

Dikli

DIkli on tänapäeval üks kõige ilusamaid kohti Valmiera piirkonnas – seal kohtub minevik olevikuga ja iga paik on rikastatud ajalooliste lugudega. Dikli on Läti laulupidude traditsiooni sünnikoht ja paik, kus igal sammul on tunda Läti ajaloo vaimu.

See oli nimelt Dikli, kus nelipüha kolmanda päeva hommikul 1864. aastal kutsus pastor Juris Neikens kokku kuus meeskoori ja 120 õpilast ümbruskonna külakoolidest Dikli pastoraadi parki. Koorid veetsid selle päeva koos lauldes, alustades keskpäeva paiku ja lõpetades õhtul tõrvikute rongkäiguga. Seda sündmust peetakse Läti piirkondlike laulupidude traditsiooni alguseks.

Dikli oli ka koht, kus esmakordselt esitati lätikeelset teatrietendust. See sündmus leidis aset 1818. a. Näidendi tõlkis Dikli mõisa ametnik Janis Peitans. Selleks puhuks valitud näidend olid Friedrch Schilleri „Röövlid“, mis oli tõlgitud saksa keelest. Näitlejateks olid mõisateenijad. (Schiller esikdraama «Röövlid» kajastab autori protestitunnet ülekohtuse ühiskonnakorra vastu.- Tlk.)

Üks peamisi vaatamisväärsusi Diklis on loss. Dikli kohanimi ilmus esmakordselt ajaloolistesse ürikutesse 1456. a tookordse nimega Pale mõis. Tänapäevane lossihoone on ehitatud 1896. a. Teine tähelepanuväärne hoone mõisas on viljaait, mis on lossist vanemgi. Mõisa viimaseks omanikuks oli von Wolfi perekond, kelle omanduses oli see 1919. aastani. Seejärel võttis mõisa üle Valmiera maakonna juhtkond ja hoonesse asus lastekodu. 1937. a avati mõisas sanatoorium, mida haldas kohaliku omavalitsuse ühistu. Pärast teist maailmasõda kasutas hoonet tuberkuloosi sanatoorium, mis hiljem nimetati ümber Dikli traumatoloogia ja ortopeedia taastusravi haiglaks.

Aga Dikli pole ainult ajalugu! Tänapäeval tegutseb lossis 4 tärni hotell restorani ja spaa. Dikli on koht, kus võib puhata või tähistada olulisi sündmusi, nagu näiteks pulmad, või korraldada kontserti.

Diklis asub ka Viksi muinasjutupark, kus saab kohtuda Läti kirjaniku Viksi 28 muinasjututegelasega. Olgu valikuks jalutuskäik pargis, ujumine tiigis või õhtusöök ajaloolises lossis – siin on igaühele midagi sobivat

Mazsalaca

Mazsalaca on väike ilus linn Valmiera regioonis, mis asub Salaca jõe ääres. Koht on olnud asustatud alates keskajast, s.o umbes 5000 a. e.Kr. Siin oli kunagi üks Põhja-Euroopa suurematest matmispaikadest. Siin on olnud umbes 330 hauda, mis annavad tunnistust Salaca jõe ääres elanud iidsetest kogukondadest. Hiljem asustasid selle paiga liivlased ja paljud siinsed kohanimed pärinevad liivi keelest. Läti üks tuntumatest jalgrattatöösturitest Gustav Erenpreiss sündis Mazsalacas. Tema auks korraldatakse linnas jalgarattasõidu festivali.

Populaarne on turistide seas Aza Krogs (Kitse kõrts), mis asub silla juures. Kunagi oli siin parveületuskohas kõrts juba 17. sajandil. Peale 1900. a paiku toimunud põlengut ehitati hoone uuesti üles ja 1902. a. avati siin teemaja koos väikese hotelliga. Kõrtsi nimi tulenes suurest maalitud kitse pildist kõrtsi seinal. Tänapäeval on hoones kultuuriasutus ja kohvik Buda.

Salaca jõgi voolab läbi Mazsalaca ning on üks Läti tuntumatest jõgedest, mis meeldib kanuusõitjatele ja kalameestele. Jõe kaldad punakate liivakivi nõlvadega moodustavad jõevoolu mõjul silmatorkavaid vorme, luues vaateid, mis on aukartustäratavad ja mõjuvad ka rahustavalt. Jõe kallast ääristavad koopad, s.h on ka Ingli ja Kuradi koobas.

Pärna-, vahtra- ja tammeallee viib linnast välja Valtenbergi mõisani. Mõni pärnadest allees on hiiglaslike mõõtmetega. Tänapäeval tegutsevad mõisa peahoones lasteaed ja algkool. Mõisa esimene korrus on reoveeritud ja seal asub Mazsalaca kohalik muuseum. Siin näen külastaja Valters Hirte loodud puuskulptuure, jahitrofeesid, iidset sugupuu väljapanekut ja kellade kollektsiooni.

Peahoone kõrval olevas pargis on kaks eri aegadel rajatud barokkstiilis aeda. Need lähevad sujuvalt üle maastikuliseks metsapargiks, mis sirutub piki Salaca jõe kaldaid.

Strenci

Strenci on Valmiera regioonis asuv väikelinn, mis on rikas oma loodusliku mitmekesisuse ja kultuurimälestiste poolest.
Strenci ilmus esmakordselt maakaartidele 17. sajandil, kuid elupaiga kiire areng algas siin 1889. a., kui avati Riia-Pihkva raudteeliin. Järgnevatel aastatel kujunes metsandus ja puidu parvetamine Strenci olulisteks tööstusharudeks.
Gauja jõgi oli peamine trass, mida mööda veeti palke. Kohalikud elanikud arendasid oskusi, mis seotud ehitamise ja puidu parvetamisega. Need kogemused, mida anti edasi põlvest põlve, moodustasid ainulaadse kultuurimälestise, mida me tänapäeval teame Gauja palgiparvetajate festivali kaudu. See sündmus hõlmab mitmesuguseid oskuste esitlemisi, nagu näiteks parve ehitamine, parvetamine Gauja jõel, käsitöö müük turgudel, kontserdid ja tantsuetendused.
Suure osa Strenci kultuuripärandist on loonud fotograaf Davis Spunde. Kui poleks tema tehtud fotosid, ei teaks me Strenci ajalugu nii hästi, nagu teame praegu. Tema mälestuseks on Strenci surnuaegd püstitatud mälestusmärk, mis kujutab fotoaparaati. Sellel on kiri: „Ma pildistasin Strencit ja jäädvustasin ajalootõendeid.“
Ta elas ühes majas oma õpilase Janis Krauklisega, keda rohkem teatakse luuletaja pseudonüümi Janis Ziemelnieks järgi. Fotostuudio asus nende kodumaja teisel korrusel.
Tänapäeval jätkub Strenci areng läbi hariduse, mida omandavad kohalikud, kultuurielu ja ajalooliste väärtuste säilitamise kaudu.

Viited

Rootsi

Stork center:

- https://vattenriket.kristianstad.se/storkcenter/

Ifö Museum:

- https://ifomuseum.se/
- Photos by Åsa Hedlin Olsson and the website

Bromölla:

- https://havsdrakarnashus.se/english/

Ifö center:

- https://www.ifocenter.com/ifo-center

Sölvesborg bridge and castle ruins:

- https://peab.se/projekt/gang--och-cykelbro-i-solvesborg/
- Photos by Åsa Hedlin Olsson and the website

Minas chocolate studio:

- https://chokladstudion.se/tartor/ and
- https://highfiveskane.se/minas-chokladstudio/

Ljungaviken:

- https://www.visitblekinge.se/node/12534

Viited

Soome

Lammassaari bird hide:

- https://www.koitto.net
- lammassaari-bird-hide

Serlachius museum:

- https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/serlachius-museum-gustaf
- https://serlachius.fi

Louhisaari:

- https://www.kansallismuseo.fi/fi/louhisaari/historiaa

Askaisten Church:

- https://kerranelamassa.fi/kotimaan-matkailu/naantali/louhisaaren-kartano/
- https://www.maskunseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot/askaisten-kirkko

Sarvikallio park:

- https://www.visittuusulanjarvi.fi/en/see-and-do/wonderful-outdoors/sarvikallio/
- https://uuvi.fi/en/area/sarvikallio/

Vanhankylän kartano:

- https://www.virtuaalituusula.fi/vanhankylan-kartano

Järvenpää:

- https://tapahtumat.jarvenpaa.fi/fi-FI

Seittelinreitti:

- https://www.luontoon.fi/fi/reitit/seittelinreitti-tuusula-612208

Pälkäne:

- https://www.palkaneenseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/palkaneen-rauniokirkko
- https://visitpalkane.fi/kohde/luopioisten-kotiseutumuseo/

Viited

Eesti

Raeküla rannaniit:

- *https://www.raekylavanakool.ee/wp-content/uploads/Roheline_kalender_web_small.pdf*

Sindi - nelja tammi lugu:

- *https://www.raekylavanakool.ee/wp-content/uploads/Sindi-kallasrada_Footprints-universaalkalender_website.pdf*

Vana-Pärnu - Siimu sild:

- *https://www.raekylavanakool.ee/wp-content/uploads/Avastame-Vana-P%C3%A4rnut-1.pdf*

Pärnu Sõudeklubi:

- https://www.raekylavanakool.ee/wp-content/uploads/J%C3%A4ljed-R%C3%A4%C3%A4ma-linnaosas.pdf

Kiviaegne asula Sindi-Lodja Paikusel:

- https://www.raekylavanakool.ee/wp-content/uploads/Paikuse-j%C3%A4ljed.pdf

Viited

Läti

Valmiermuiža:

- https://visit.valmiera.lv/objekti/valmiermuiza/ ,
- https://valmiermuiza.lv/pages/valmiermuizas-stasts

Kokmuiža:

- https://visit.valmiera.lv/objekti/kokmuizas-pils-komplekss/ ,
- https://www.redzet.lv/travel/apskates-vietas/pilis-pilsdrupas-muizas/kokmuizas-barona-pils
- https://valodumape.lv/vkkp-projekts-kokmuizas-legendas/

Dikļi:

- Castle website https://diklupils.lv/diklu-pils-vesture/ ,
- Visit Valmiera https://visit.valmiera.lv/objekti/diklu-pils/ ,
- https://www.zudusilatvija.lv/objects/object/3423/ ,
- https://www.la.lv/1818-gada-16-julija ,
- LSM https://www.lsm.lv/raksts/kultura/teatris-un-deja/06.03.2024-vai-zini-ka-pirma-izrade-latviesu-valoda-iespejams-uzvesta-apriku-muiza.a545233/, and
- https://www.la.lv/rija-kura-sakas-latviesu-teatris

Mazsalaca:

- https://www.valmierasnovads.lv/novads/mazsalacas-pilseta/ and
- https://www.redzet.lv/travel/apskates-vietas/pilis-pilsdrupas-muizas/valtenbergu-muizas-pils

Strenči:

- https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/19.03.2023-strencos-godina-fotografa-davja-spundes-pieminu-145-jubileja.a501403/ ,
- https://zudusilatvija.lv/objects/object/3744/ ,
- https://www.valmierasnovads.lv/macies-valmieras-novada-strencu-pamatskola/ ,
- https://www.strencupns.lv/

KOKKUVÕTE

Kas oled valmis järgmiseks stardiks?

Sa ei pea olema miljonär selleks, et hästi reisida, siiski tasub meeles pidada, et iga reis teeb sind rohkem kui miljonäriks. Kultuuri, paikade ja ajaloo uurimine loob sallivust, mõistmist ja empaatiat – need on omadused, mida raha eest osta ei saa. Kultuur on suhtlemise, suhete ja väärtuste korraldaja. Ja sinust sõltub, kas sa valid endale sellist laadi vabaduse. See on demokraatia ja sõltumatuse vorm – reisida, avastada ja arendada neid väärtusi, mis hoiavad elus ja kasvamas meie rahvuslikku identiteeti.

Projekti partnerid

Koordinaator:
SIA Valodu Mape (Läti).

Partnerid:
B-Creative Association (Rootsi),
Learning for Integration (Soome)
MTÜ Selts Raeküla, Raeküla Vanakooli keskus (Eesti)

Website: **https://tinyurl.com/TellMeCulture**
Facebook & Instagram: **@TellMeCultureProject**

Projekt "Räägi mulle kultuurist" (NPHZ-2024/10158)on Nordplusi kaasfinatseeringu programme. Projekti sisu kuulub ainult tekstide autoritele. Ainult autorid vastutavad sisu eest.